

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บทบาทของสื่อมวลชนมีส่วนสำคัญมากในการเปลี่ยนแปลงสภาพต่าง ๆ ทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม ฮาโรลด์ ดี ลาสเวลล์ (Harold D. Lassell 1948, 37-51) กล่าวถึงหน้าที่สำคัญของสื่อมวลชนว่า ทำหน้าที่ดูแลสอดส่องสิ่งแวดล้อม (surveillance) ซึ่งได้แก่ การแสวงหาและเผยแพร่ข่าวสารเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม การประสานงานสัมพันธ์ส่วนต่าง ๆ ของสังคม (correlations) ซึ่งได้แก่การโน้มน้าวชักจูงใจให้ความคิดเห็น สร้างประจําติ และหน้าที่ประการสุดท้ายคือ ก่อให้เกิดความรู้ปลูกฝังและถ่ายทอดวัฒนธรรม (cultural transmission) ซึ่งได้แก่ การให้ความรู้ปลูกฝังและถ่ายทอดค่านิยม ปทัสถานของสังคม เป็นต้น

สื่อมวลชนคือผู้ป้อนข่าวสารในสังคมให้แก่ประชาชน ไม่ว่าจะประชาชนจะยินดียินร้ายกับข่าวสารนั้นหรือไม่ก็ตามและลึกไปกว่านั้น การแพร่กระจายของข่าวสารก็คือการชักจูงให้ประชาชนเกิดประจําติซึ่งในที่สุดอาจก่อให้เกิดการเดินขบวน การสไตรค์นัดหยุดงานและเปลี่ยนแปลงสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ดังที่เห็นมาแล้วในประวัติศาสตร์ ยิ่งในสภาพของสังคมปัจจุบันที่เปี่ยมด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย และรวดเร็วชนิดวันต่อวัน ข่าวสารต่าง ๆ ทั่วทุกมุมโลกจึงถูกควบคุม และเผยแพร่ด้วยระบบสื่อมวลชนที่ทำหน้าที่เป็นเสมือนผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatekeeper) คอยกั้นกรองข่าวสารที่น่าสนใจนำเสนอต่อประชาชน

สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่งที่ติดต่อสื่อสารและทำความเข้าใจด้วยภาษาเขียน พิมพ์ออกพร้อมกันคราวละเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะ เป็นหนังสือพิมพ์ หนังสือวารสาร จุลสาร ใบปลิว แผ่นพับ หรือโปสเตอร์ก็ตาม สื่อสิ่งพิมพ์จัดเป็นสื่อมวลชนที่มีบทบาทต่อสังคมมาช้านาน

นานก่อนสื่อประเภทอื่น หนังสือพิมพ์นั้นเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่แพร่หลายและมีอิทธิพลในหลาย ๆ ด้านต่อผู้อ่านและต่อสังคม เป็นสิ่งพิมพ์ที่ออกตามระยะเวลาที่กำหนดโดยสม่ำเสมอและต่อเนื่องติดต่อกันไป บทบาทของหนังสือพิมพ์เห็นได้ชัดมากยิ่งขึ้นในปัจจุบัน ในฐานะเป็นสื่อกลางระหว่างประชาชนกับรัฐบาล และเวทีความคิดเห็นระหว่างเอกชน กลุ่มชน และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บทบาทของหนังสือพิมพ์ยิ่งเด่นชัดขึ้นด้วยความรวดเร็ว ไม่จำกัดกลุ่มเป้าหมาย และเสนอข้อคิดเห็นค่อนข้างเป็นอิสระมากกว่าสื่อประเภทอื่น ด้วยเหตุนี้อิทธิพลของหนังสือพิมพ์จึงแผ่ขยายมากยิ่งขึ้น จนในสมัยหนึ่งมองว่าเป็น "ฐานันดรที่ 4" เทียบเท่ากับผู้บริหารทางการเมืองการปกครอง

นอกจากบทบาทด้านการเมืองแล้ว หนังสือพิมพ์ยังมีบทบาทด้านอื่น ๆ อย่างกว้างขวาง ที่เห็นได้ชัดก็คือ บทบาททางด้านเศรษฐกิจ หนังสือพิมพ์รายวันในปัจจุบันทุกฉบับต่างอุทิศเนื้อที่อย่างน้อยครึ่งหน้าหรือหนึ่งหน้าสำหรับข่าวเศรษฐกิจ หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่เป็นกลไกในระบบเศรษฐกิจ เผยแพร่ข่าวสารที่จำเป็นเพื่อการตัดสินใจและดำเนินธุรกิจประจำวัน นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการเสนอข่าวและข้อเสนอแนะเพื่อแก้ปัญหาทางสังคมอื่น ๆ เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ปัญหาการขาดอาหารและสุขภาพอนามัยที่ดี ปัญหาด้านการศึกษาและไม่รู้หนังสือ ปัญหาวัฒนธรรม ฯลฯ

บทบาทของหนังสือพิมพ์ไทยในปัจจุบันได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์จากบรรดานักวิชาการผู้เชี่ยวชาญและสาธารณชนอย่างกว้างขวางทั้งในแง่บวกและแง่ลบ หนังสือพิมพ์ได้ชื่อว่าเป็นเสมือนดาบสองคม อาจจะเป็นประโยชน์อนันต์หรือโทษมหันต์ ขึ้นอยู่กับผู้ใช้คือ ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ว่าจะมีคุณภาพหรือมีความรับผิดชอบสูงเพียงใด

ปัจจุบันมีสถาบันการศึกษาชั้นสูงหลายแห่งที่ทำหน้าที่ผลิตบัณฑิตด้านวารสารศาสตร์เพื่อออกไปเป็นผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ในสังคม อนาคตของหนังสือพิมพ์ไทยจะมีแนวโน้มในการพัฒนาสังคมไทยอย่างไร จึงอาจจะมองได้หรือทำนายได้จากแนวความคิดเห็นหรือทัศนคติของนักศึกษาสาขาวารสารศาสตร์ที่กำลังศึกษาอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้นการวิจัยเพื่อสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาสาขาวารสารศาสตร์ต่อบทบาทของหนังสือพิมพ์ไทย เพื่อการพัฒนาสังคมในด้าน

ต่าง ๆ จึงนับได้ว่าเป็นความจำเป็นเพื่อรวบรวมข้อมูลอันจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงและหาแนวทางเพื่อการพัฒนาทางวิชาการและวิชาชีพด้านหนังสือพิมพ์ให้ก่อประโยชน์ในทางสร้างสรรค์มากที่สุด นอกจากนี้ก็ยังเป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษาด้วยว่า สถาบันการศึกษา ชั้นปี เพศ ภูมิภาค เดิม ลักษณะเขตที่อยู่เดิม และอาชีพผู้ปกครองของนักศึกษา เหล่านี้เป็นปัจจัยที่ทำให้มีความแตกต่างในด้านการเปิดรับสื่อมวลชนและความคิดเห็นต่อบทบาทของหนังสือพิมพ์หรือไม่ รวมทั้งน่าสนใจทำการทดสอบเช่นกันว่าความถี่ในการเปิดรับสื่อมวลชนจะมีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อบทบาทของหนังสือพิมพ์หรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาการเปิดรับสื่อมวลชนของนักศึกษาสาขาวารสารศาสตร์
2. สืบหาความคิดเห็นของนักศึกษาสาขาวารสารศาสตร์ต่อบทบาทในการพัฒนาสังคมของหนังสือพิมพ์ไทยในปัจจุบัน
3. เปรียบเทียบการเปิดรับสื่อมวลชนและความคิดเห็นของนักศึกษาสาขาวารสารศาสตร์ พิจารณาจากสถาบันการศึกษาที่สังกัด และปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
4. ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อมวลชนกับความคิดเห็นต่อบทบาทในการพัฒนาสังคมของหนังสือพิมพ์

ปัญหานำวิจัย

1. นักศึกษาสาขาวารสารศาสตร์มีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อมวลชนอย่างไร
2. ความคิดเห็นของนักศึกษาสาขาวารสารศาสตร์ต่อบทบาทในการพัฒนาสังคมด้านต่าง ๆ ของหนังสือพิมพ์ไทยเป็นไปในแนวทางใด
3. นักศึกษาสาขาวารสารศาสตร์ที่มีปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ สถาบันการศึกษาที่สังกัด ชั้นปี เพศ ภูมิภาค เดิม ลักษณะเขตที่อยู่เดิมและอาชีพผู้ปกครองต่างกันจะมีความถี่ในการเปิดรับสื่อมวลชนมากน้อยแตกต่างกันหรือไม่

4. นักศึกษาสาขาวารสารศาสตร์ที่มีปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ สถาบันการศึกษาที่สังกัด ชั้นปี เพศ ภูมิภาคเดิม ลักษณะเขตที่อยู่เดิม และอาชีพผู้ปกครองต่างกัน จะมีความคิดเห็นต่อบทบาทของหนังสือพิมพ์ในการพัฒนาสังคมต่างกันหรือไม่
5. การเปิดรับสื่อมวลชนของนักศึกษสาขาวารสารศาสตร์มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อบทบาทในการพัฒนาสังคมของหนังสือพิมพ์ไทยหรือไม่

สมมติฐาน

1. นักศึกษาสาขาวารสารศาสตร์มีการเปิดรับสื่อมวลชนทั่วไปและสื่อหนังสือพิมพ์แตกต่างกันไปตามกลุ่มสถาบันการศึกษาที่สังกัด ชั้นปี เพศ ภูมิภาคเดิม ลักษณะเขตที่อยู่เดิมและอาชีพของผู้ปกครอง
2. นักศึกษาสาขาวารสารศาสตร์มีความคิดเห็นต่อบทบาทหนังสือพิมพ์ในการพัฒนาสังคมด้านต่าง ๆ แตกต่างกันไปตามกลุ่มสถาบันการศึกษาที่สังกัด ชั้นปี เพศ ภูมิภาคเดิม ลักษณะเขตที่อยู่เดิม และอาชีพของผู้ปกครอง
3. การเปิดรับสื่อมวลชนทั่วไปและการเปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์ของนักศึกษามีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อบทบาทในการพัฒนาสังคมของหนังสือพิมพ์

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มนักการศึกษาวิชาเอกทางวารสารศาสตร์หรือหนังสือพิมพ์จากมหาวิทยาลัยของรัฐในกำกับทบวงมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเอกชน และวิทยาลัยครู เฉพาะที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร รวมจำนวน 5 แห่ง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลที่จะเป็นแนวทางในการปรับปรุงคุณภาพของหลักสูตรการศึกษาและคุณภาพการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ในทางสร้างสรรค์และพัฒนาสังคม

2. ได้ทราบความคิดเห็นของนักศึกษาศาขาวารสารศาสตร์ ในฐานะผู้ที่จะออกไปประกอบอาชีพเป็นนักหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับบทบาทของหนังสือพิมพ์ในการพัฒนาสังคม อันจะเป็นเครื่องชี้วัดถึงแนวโน้มของอนาคตหนังสือพิมพ์ไทย และขอควรปรับปรุงให้แก่หนังสือพิมพ์ต่อไป

นิยามศัพท์

หนังสือพิมพ์ไทย หมายถึง หนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยที่จำหน่ายเป็นประจำสม่ำเสมอในระดับประเทศทุกฉบับ

นักศึกษาศาขาวารสารศาสตร์ หมายถึง นักศึกษาปีที่ 3 และปีที่ 4 ที่กำลังศึกษาวิชาเอกในสาขาวิชาวารสารศาสตร์ วิชาการหนังสือพิมพ์ หรือวิชาการสื่อสารมวลชน (ที่รวมวิชาการหนังสือพิมพ์ไว้ในหลักสูตรเดียวกัน) ในสถาบันอุดมศึกษา 5 แห่ง ในเขตกรุงเทพมหานคร คือ

- ก. กลุ่มมหาวิทยาลัยของรัฐในกำกับทบวงมหาวิทยาลัย
 1. คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 2. คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ข. กลุ่มมหาวิทยาลัยเอกชน
 1. คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
 2. คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
- ค. กลุ่มวิทยาลัยครู
 1. ภาควิชาวารสารและการประชาสัมพันธ์ คณะวิทยาการจัดการ วิทยาลัย

ครูสวนดุสิต

บทบาทในการพัฒนาสังคม หมายถึง บทบาทของหนังสือพิมพ์ในการเสนอข่าวสารข้อเท็จจริงและความคิดเห็น เพื่อมุ่งส่งเสริมสังคมในทางที่ต้งามด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการศึกษาและศิลปวัฒนธรรม ด้านสาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

การเปิดรับสื่อมวลชนทั่วไป หมายถึง ความบ่อยครั้งในการเปิดรับสื่อ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ วัสดุทัศน์ เคเบิลทีวี รวมกันในรอบเดือนที่ผ่านมา

การเปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์ หมายถึง ความบ่อยครั้งในการเปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์ เท่านั้นในรอบเดือนที่ผ่านมา

กลุ่มสถาบันการศึกษาที่สังกัด หมายถึง กลุ่มสถาบันการศึกษาที่สังกัดของนักศึกษา สาขาวารสารศาสตร์ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ

1. กลุ่มสถาบันการศึกษาของรัฐในกำกับทบวงมหาวิทยาลัย คือ มหาวิทยาลัยของรัฐในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ได้แก่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. กลุ่มสถาบันการศึกษาเอกชน คือ มหาวิทยาลัยของเอกชนในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ได้แก่ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ และมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
3. กลุ่มสถาบันการศึกษาสังกัดวิทยาลัยครู คือ วิทยาลัยครูของรัฐที่ไม่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ได้แก่ วิทยาลัยครูสวนดุสิต

ภูมิลำเนาเดิม หมายถึง บ้านเกิดหรือที่อยู่เดิมของตนเองกับครอบครัว แบ่งเป็น เขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลกับต่างจังหวัด

ลักษณะเขตที่อยู่เดิม หมายถึง ลักษณะขอบเขตที่อยู่อาศัยซึ่งเป็นภูมิลำเนาเดิมแบ่งเป็นอยู่ในเขตเมืองซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนในรูปแบบการปกครองแบบเทศบาล สุขาภิบาลหรือรูปแบบอื่น ๆ เช่น กรุงเทพมหานครและพญา เป็นต้น กับอยู่ในเขตชนบทซึ่งอยู่นอกเขตที่ตั้งของชุมชนในรูปแบบการปกครองข้างต้น

อาชีพของผู้ปกครอง หมายถึง กลุ่มอาชีพผู้ปกครองของนักศึกษาสาขาวารสารศาสตร์ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มอาชีพคือ

1. กลุ่มผู้ปกครองเป็นข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ หมายถึง ผู้ปกครองเป็นผู้บริหารหรือพนักงานราชการ/รัฐวิสาหกิจ รวมทั้งทหาร-ตำรวจ และครู-อาจารย์ด้วย

2. กลุ่มผู้ปกครองทำงานเอกชน หมายถึง ผู้ปกครองเป็นเจ้าของหรือพนักงานบริษัทธุรกิจ บริษัทเอกชน

3. กลุ่มผู้ปกครองประกอบอาชีพอิสระ หมายถึง ผู้ปกครองประกอบอาชีพอิสระส่วนตัว เกษตรกร พ่อค้าแม่ค้าขายของหรือผู้รับจ้างและอื่น ๆ